

GYERMEKKORI BÜNÖK.

ELBESZÉLÉS. IRTA: BOLESZLAW PRUS.

(FOLYTATÁS.)

□ Már erősen tavaszodott, midőn először kimentem Józsi sírjához. Oly kicsi volt ez a sír s oly púpos, amilyen ő maga volt. Észrevettem, hogy valaki zöld gallyakat tüzdelt köréje. Néhány lépésnyire odébb, a fű között néhány „Rum Jamaica“ felírású flaskót találtam. Vagy egy óra hosszat maradtam ott, de nem mondtam meg Józsinak miféle leckéket kaptunk, mert magam sem tudtam s aztán ő nem is kérdezte.

□ Egy hét múlva ismét elmentem a temetőbe. Ismét találtam frissen beletüzdelt gallyakat Józsi sírján s a fűben ismét néhány egész és törött flaskó hevert.

□ Május elején különös hír terjedt el a városban. Egy reggel Józsi sírjánál holtan találták az apját. Mellette félig kiürített flaskó hevert „Rum Jamaica“ felirással.

□ Az orvosok azt mondták, a guta ütötte meg.

□ Ezek az események különös hatással voltak rám. Terhes volt a pajtásaim társasága, lármás szórakozásaik untattak. El-elmélyedtem a könyvekbe, miket Józsi hagyott rám, vagy pedig ki-kimentem a városon kívül levő, bozótos vizmosásokba és így csavarogva el-elgondolkoztam — a jó ég tudja min. Nem egyszer kezdtem magamtól: miért pusztult el ily nyomorultul Józsi és miért oly elhagyatott az apja, hogy a fia sírjánál keresett enyhülést? Éreztem, hogy a legnagyobb szerencsétlenség az elhagyatottság és megértettem, miért keresett barátot a szegény kis púpos.

□ Nekem most szintén szükségem volt barátokra. De iskolai társaim közül valahogy nem felelt meg az izlésemnek egy sem. Eszembe jutott a nővérem. Nem!... A nővér nem pótol barátot.

□ Társaim azt beszélték felőlem, hogy elvadultam és a házigazdámnak már nem volt semmi kétsége arra nézve, hogy nagy zsvány lesz belőlem.

□ Elkövetkezett az ünnepélyes aktus, amelyen a felügyelő tudtára adta az egész világnak, hogy „felléphetek a második osztályba.“ Ez az esemény örömmel teljes csodálkozással töltött el. Hirtelen úgy tetszett nekem, hogy ámbár felsőbb osztályai is vannak az iskolának, egyik sem oly tökéletes, mint éppen a — második. Biztosítottam társaimat, hogy a diákok a harmadik osztálytól kezdve föl egész a hetedikig

csak azt ismétlik, a mit a másodikban tanultak s magamban „drukkoltam“, hogy a szünidő elteltével észre találják venni a tanárok, hogy csak tévedésből „léphetek fel“ és visszadobnak az elsőbe.

□ A következő napon aztán mégis csak összeszoktam valahogy a szerencsémrel és midőn haza kocsiztam a szünidőre, az egész úton keresztül magyaráztam a kocsisnak, hogy az osztályban egyedül én kaptam megérdemelt bizonyítványt s hogy az enyém volt a legjobb. Oly kétségbevonhatatlan bizonyítékokat zúdítottam rá, hogy szinte ásítani kezdett. Hanem, amint elhallgattam, ijedten vettem észre, hogy jó magam tele vagyok kétséggel.

□ Másnap, már közel az otthonhoz, találkoztam Zsuzsi hugommal, aki elémbe jött. Mindjárt tudtára adtam, hogy már másodosztályos vagyok és hogy meghalt Józsi, a barátom, mert elgázolták. Ő meg azt mondta, hogy vágyódott utánam, hogy a tyúkjának tíz csibéje van, hogy a méltóságos grófnéhoz hetenként kétszer valami úr jön látogatóba, hogy a nevelőnő szerelmes az irnokba és hogy a megboldogult Józsival nem törődik, mert púpos volt. De azért sajnálja.

□ És ezt mondva, adta a nagy kisasszonyt.

□ Ápámmal délben találkoztam. Igen szívélyesen üdvözölt és azt mondta, lovat kapok a szünidőre és hogy lőhetek a nagy pisztolyból. Aztán hozzátette:

□ „Eredj a kastélyba és üdvözöld a méltóságos grófnét, ámbár...“

□ És legyintett a kezével.

□ „Mi történt, édes apám?...“ kérdeztem felnőtt ember módjára és szinte megdöbbsentem a tulajdon vakmerőségemen.

□ Várakozásom ellenére édes apám harag nélkül, de bizonyos keserűséggel felelt.

□ „Nincsen már szüksége a vén jószágkormányzóra“, mondotta. „Nemsokára új gazda lesz itt, aki maga is tudja...“

□ Félbeszakította, elfordult s a foga közt mormogta:

□ „Elkártyázni a birtokot...“

□ Sejteni kezdtem, hogy nagy változások történtek itt, amíg én távol voltam. De azért természetesen elmentem a kastélyba üdvözölni a birtokosnét. Ke-

gyesen fogadott és én észrevettem, hogy bánatos szeme már egészen más kifejezésű.

□ Amikor visszamentem, az apámmal találkoztam az udvaron és azt mondtam, hogy a grófné oly vidám, mint soha azelőtt. Sűrög-forog, összeütogeti a tenyerét, akárcsak a szobalányai.

□ „Persze!” felelte apám mintegy önmagának. „Mindén vén asszony jókedvű a lakzija előtt...”

□ E pillanatban hintó gördült a kastély elé s belőle jól megtermett, fekete szakállú, villogó szemű férfi ugrott ki. Úgy tetszik, a grófnő kisietett az erkélyre, mert észrevettem, hogy az ajtóból feléje nyújtotta mindkét kezét.

□ Apám előttem ment, halkan nevetett és mormogta:

□ „Haha!... Az asszonyok sorra megbolondultak!... Az úrnő sóhajtoz a ficsúrért, a nevelőnő az irnokért... Szalúziának maradtam én, vagy a plébános... Haha!...”

□ Tizenkét éves voltam és már sokat hallottam a szerelemről. Az a diáktársam, aki a bajuszát borotválta és három esztendeig az első osztályba járt, gyakran beszélt nekünk az érzelmeiről, miket egy bizonyos kisasszonyka iránt táplál, akit naponta látott az utcán vagy az ablakban. Egyébiránt olvastam egy pár igen szép regényt és jól emlékszem, a hősei mennyi gyötrelmet okoztak nekem.

□ Ez okból apám megjegyzése kellemetlen benyomásokat váltott ki belőlem. Rokonszenvet éreztem a birtokosnék, sőt még a nevelőnő iránt is, a szakállas úr meg az irnok ellenszenves volt nekem. Soha sem mondanám ki hangosan (sőt nem merném még világosan elgondolni sem), de úgy tetszett nekem, hogy mind az úrnőnk, mind a nevelőnő jóval helyesebben tenné, ha érettem sóhajtoznék.

□ A következő néhány nap folyamán bejártam a falut, a parkot, az istállókat, lovagoltam, csónakáztam, de csakhamar arra a tudatra ébredtem, hogy unatkozom. Igaz ugyan, hogy apám mind gyakrabban elbeszélgetett velem, akár csak felnőtt emberrel, a pálinkafőző úr meghitt egy pohárka ópálinkára s a pálinkafőző irnok rám erőszakolta a barátságát, sőt megígérte, hogy elmondja, mennyit szenved a nevelőnő miatt, de engem biz ez csöppet sem mulattatott. A pálinkafőző úr ópálinkáját s az irnok bizalmát odaadtam volna egy jó cimboráért. Hanem, midőn gondolatban válogattam azok közt, a kik velem együtt végezték az első osztályt, meggyőződtem, hogy egyik sem felelt volna meg az én mostani hangulatomnak.

□ Néha fel-felbukkant lelkem mélyéből a meghalt Józsi szomorú árnya s ismeretlen dolgokról beszélt a nyári szellő leheleténél is halkabb hangon. Bizonyos fájdalom vett erőt rajtam ilyenkor és vágyódtam, sóvárogtam, magam sem tudom, mi után... Midőn egyszer ilyen képzelődések hatása alatt bolyongtam a park fűbenőtte útain, váratlanul eléem toppant Zsuzsi hugom és kérdezte:

□ „Miért nem játszol velünk?”

□ Melegem lett.

□ „Kivel?”

□ „Hát velem és Lóniával.”

□ Örök rejtély marad előttem, miért keveredett össze Lónia neve Józsi árnyával e pillanatban és miért vörösödtem el úgy, hogy arcom tüzelt s homlokomra kiült a verejték.

□ „Mi az? Nem akarsz velünk játszani?” kérdezte hugom csudálkozva. „Husvétkor egy harmadosztályos volt itt s az bizony nem volt olyan büszke, mint te. Egész nap velünk volt.”

□ És ismét az az érzésem támadt, hogy gyűlölöm azt a harmadosztályost, akit sohasem láttam. Utoljára is haragosan feleltem Zsuzsinak, pedig hát egyáltalában nem nehezteltem rá.

□ „Nem ismerem azt a Lóniát.”

□ „Már hogyan ismeréd! Hát nem emlékszel, hogy miatta megvert az a másik nevelőnő? És elfelejtetted, mennyire sírt Lónia és mennyire könyörgött, hogy ne bántsanak, mikor az az... ól... leégett?”

□ Természetes, hogy jól emlékeztem minderre, a legjobban magára Lóniára, de szó, ami szó, hugom emlékezőtehetsége bizony bosszantott. Úgy találtam, hogy sehogy sem méltó az én egyenruhámhoz, hogy a falusi embereknek, kivált pedig a kislányoknak ilyen jó emlékezetük legyen.

□ Ez érzelmek hatása alatt gorombán feleltem:

□ „Eh! Hagyj békén... Lóniáddal együtt.”

□ És elmentem a park mélyébe és egyformán elégedetlen voltam hugom rosszkor alkalmazott visszaemlékezéseivel, valamint azzal, hogy nem játszom a lányakkal. Egyébként tudtam is én, hogy mit akartam? De oly rosszkedvű voltam, hogy szóba sem akartam állni Zsuzsival, a mikor haza kerültem. □ Megszomorított hugom került engem, de ekkor meg én kerestem őt, mert éreztem, hogy hiányzik valamim, hogy a közös játék kérdésében merőben hamis álláspontra helyezkedtem. Meg akartam javítani a helyzetet s midőn a bánkódó Zsuzsi a harisnya feldozáshoz látott, én fogtam egy könyvet, amely épen a kezembe akadt, lapozgattam benne egy-két percig, aztán odadobtam az asztalra s mintegy önmagamhoz mondtam:

□ „A lányok mind ostobák!”

□ Úgy tetszett, hogy ez fölötte böles aforizma lesz. De alig, hogy kimondtam, máris éreztem, hogy van benne valami izetlen. Megsajnáltam a hugomat, szégyeltem magamat... Nem szóltam többet egy szót sem, csak megcsókoltam Zsuzsi arcát jobbról-balról és kimentem az erdőbe.

□ Istenem, de boldogtalan is voltam én aznap! Pedig hát ez csak a kezdete volt az én szenvedéseimnek.

□ Nem akarok elhallgatni semmit sem. Egész éjszaka Lóniával álmodtam s ettől fogva képzelődéseimben az ő árnyát láttam a szegény kis púpos árnya helyett. Úgy tetszett, hogy egyedül ő lehetne az a barát, akinek

hiányát oly régóta éreztem. Ábrándozásaimban oly hosszan, oly szépen beszéltem hozzá, ahogy a regényekben írják és oly előzékeny voltam irányában, mint az a bizonyos regénybeli őrgrof. A valóságban pedig még arra sem birtam rászánni magam, hogy a parkba menjek, amikor a lányok ott játszottak s a nevelőnő figyelmeztetéseitől meg-megszakított vidám kacagásukat a kerítés mögül hallgattam.

□ Jól emlékszem a helyre. A szemétdomb volt, ahová a szemetet hordták a kastélyból s nagy csalán meg bojtorján nőtt rajta. Negyedórak hosszát álldogáltam ottan, csakhogy néhány szót halljak, hogy meghalljam a topánkák nyikorgását a kerti úton, hogy meg-lássam az elsuhanó Lónia ruháját, amint a zsinórját átugrálta.

□ Hébe-korba minden zaj elült a parkban s ekkor éreztem a nap perzselését s hallottam a szemétdomb fölött ide-oda röpködő legyek szüntelen zümmögését. Aztán ismét felhangzott a kacagás, ismét nyikorogtak a topánkák, a kerítés rése mellett elsuhantak a ruhácskák, majd ismét csak a fák susogtak, a madarak csicseregtek, a nap tüzelt s a szemtelen legyek szinte a számba másztak.

□ Egyszerre csak kiáltotta valaki a kastély felől:

□ „Lónia! ... Zsuzsi! ... Tessék bejönni.“

□ A nevelőnő volt. Meggyűlöltem volna, ha nem tudom, hogy ő is bánkodik.

□ A kerítés mögötti kirándulásaim során, egy alkalommal arról győződtem meg, hogy nem vagyok egyedül. A bojtorján közt megpillantottam egy ütött-kopott, kifakult szalmakalapot, amelyből kenderszínű üstök kandikált ki, mert hát a kalapnak nem volt teteje.

□ Midőn abba az irányba néhány lépést tettem, a kalap s vele az üstök kiemelkedett a bojtorjából s egy hét vagy nyolc esztendőös flukska jelent meg előttem hosszú, piszkos ingben, mely a nyakán madzaggal volt összefűzve. Megszólítottam, de a flu felugrott s oly sebesen eliramodott a mező felé, akár egy nyúl. Egyenruhám piros gallérja és ezüstös gombjai általában nagy hatással voltak a parasztgyerekekre.

□ Lassan elindultam a majorság irányában s abban a mértékben, ahogy én távolodtam, az a gyerek közeledett a kerítéshez. Midőn az épületek mögé kerültem, ő a szemétdombra kapaszkodott és szemét ugyanahhoz a réshez tartotta, amelyen keresztül én nézegettem a kertbe. Alapos kételyeim vannak, hogy látott valamit, de azért csak nézett, egyre nézett.

□ Mikor másnap a leshelyemre mentem, hogy figyelemmel kísérem a kisasszonykák játékát, a bojtorján között ismét megpillantottam a kifakult szalmakalapot, a kikandikáló kenderszínű haját s a leszakadt karima alól két nagy, buta szem meredt felém. A nap roppant tüzelt, a flu hát nagy csöndesen leszakított jókora levelet s mint valami kis napernyőt, maga fölé tartotta. Ekkor már nem láttam sem a kalapját, sem a haját, csak a piszkos ingét, mely kissé szét volt hajtva a mellén.

□ Midőn elmentem, a flu ismét a szemétdombon termett és miként előző nap, ismét odatartotta szemét a réshez, bizonyára azon hiszemben, hogy ez alkalommal hagytam a számára is még valamit a park érdekes látnivalóiból.

□ És ekkor ébredtem tudatára magatartásom nevetséges voltának. Ugyancsak szépen festenek, ha úgy édes apám, vagy a pálinkafőző úr, vagy — Uram bocsá' — Lónia észrevette volna, hogy én, a másodosztályos, egyenruhás diák, a kerítés mögött a szemétdombra mászkálok felváltva holmi pásztor-jelölttel, aki, nem tudom, hordott-e valaha tiszta inget.

□ Roppant szégyeltem magam. Talán nincs nekem jogom, nyiltan, emelt fővel bemenni a parkba és én mégis piszkos zúgokban bujkálok, mint az a gyerek abban a rongyos kalapban?! ...

□ Megundorodtam a szemétdombtól, a réstől, de egyúttal felébredt a kíváncsiságom: kicsoda az a flu? Mások az ő korában már a libákat őrzik s ő a legsebbebb ifjúságát így pocskolja, csavarog a majorsági épületek mögött, fürkészi a mások ügyét-baját, s ha kérdést intéz hozzá az ember, ahelyett, hogy tisztességtudóan felelne, eliramodik, akár a tengeri nyúl.

□ Megállj csak — gondoltam — engem ugyan többé nem látsz itt, hanem azért én kikutatom, ki vagy!

□ Emlékeztem, hogy a regényekben a hősök és a hősnők mellett titokzatos ismeretlenek is előfordulnak, akiktől őrizkedni kell s idejében lehetetlenné tenni az intrikáikat.

□ Néhány nap alatt mindent kisütöttem e titokzatos ismeretlen felől, anélkül, hogy bárkit is megkérdeztem volna. Ez nem volt cselszövő. Ez Bálint volt, az udvarbeli mosogató cseléd fia, akit mindenki ismert, de akivel senki sem törődött. Ezért volt annyi szabad ideje, amelyet, miként meggyőződtem, másokra nézve éppenséggel nem kellemes módon használt fel.

(Folytatás következik.)

Lengyel eredetiből fordította BÁNYAI KÁROLY.

